

Professors

Pēteris Šmits.

Pēc autobiogrāfiskiem materiāliem

sarakstījis

G. Šaurums

R I G Ā .

1940

Vasarassvētku rītā, 5. jūnijā 1938. gadā, Rīgā pēc ilgākas slimības savas zemes gaitas pabeidza viens no izcilākajiem latviešu zinātniekiem, profesors Pēteris Šmits.

Tā kā viņš ilgu laiku bijis uzcītīgs Latviešu literāriskās biedrības biedrs, tad biedrība, vēlēdamās godināt viņa piemipu, vēltī viņam šo sava rakstu krājuma (magazīna) burtnīcu. Tai kā ievads lai noder nelaiķa biogrāfija, kurā plaši izmantota viņa atstātā autobiogrāfija, kas satur daudzus vēl plašākām aprindām nepazīstamus faktus no šī darbīgā vīra dzīves, kā arī pauž viņa uzskatus dažādos labā mūsu dzīves svarīgās jautājumā.

Profesora Šmita dzimtene ir Vidzeme, kur Smiltene draudzē Blomu muižas Ķaka mājās viņa senči bijuši saimnieki jau no seniem laikiem. Dzimtas atmiņas par tiem sniedzas līdz pat mēra laikiem, bet profesors vēl atceras un savā autobiogrāfijā raksturo savu tēva tēvu sekošiem vārdiem: "Viņš bija gadu divdesmit jaunāks par savu vecāko brāli, kas Rīgā izmācījies kalēja amatā. Brālis viņam drīz nomiris un tēvs palicis nespēcīgs, kādēļ jau ap 21. gadu viņam bijuse jāuzņem visa māju valdīšana. Ķaka māja toreiz bijuse diezgan liela un lauki apstrādāti ar pieciem zirgiem. Kad nu drīz pēc tam muižās kļuva darbu vietā ieviesta naudas rente, tad Ķaka mājai bijis jāmaksā divreiz tik daudz, kā citām mājām apkārtnē. Tēva tēvs baidījies ka nevarēsot tik daudz naudas iepemt un tā kā arī vēl zirgiem uznākusi sērga, tad viņš nespriedis atstāt māju un palikt par kalēju. Tēva tēvs pelnījies ar savu kalēja amatu diezgan labi, bet arī māju rentniekiem kļājis daudz labāki, nekā domājuši no iesākuma. Tādēļ arī mans tēva tēvs atkal lūkojis dabūt kādu māju un pārgājis uz Liseniešu Pekša māju. Mans tēva tēvs bijis īsts vecu laiku zemes kopējs. Bez zemkopības un kalšanas darbiem viņš vēl būvēja ēkas, taisīja jūntus, mūrēja krāsnis un pagatavoja galdus, gultas, ratus un koka traukus. Ļoti bieži viņš brauca uz baznīcu un dziedāmiem kambariem un arī mājā pa svētdienām turēja pātarus.

Mans tēvs bija pavisam citādas dabas cilvēks, nekā vec-tēvs. Viņš nodarbojās tikai ar mājas vadīšanu un lauku darbiem. Garīgas lietas viņu maz pievilka, bet totiesu vairāk laikraksti. Pats viņš visvairāk abonēja "Mājas Viesi", bet no kaimiņiem aizpēmās arī "Paltijas Vēstnesis", "Balsis" un "Zemkopi". Ļoti labprāt viņš mīlēja runāt par Neikenu, Valdemāru, Krišjāni Kalniņu, Vēberu un Dīriķi, kurus vārdus jau atminos dzirdējis no visagrākās bērnības.

Tēvam un vectēvam pieder svarīgākā loma manā mājas mācībā. Tēvs man mācīja lasīt un izskaidroja nesaprotamas lietas grāmatās. No vectēva mantoju cienību uz bībeli un citām garīgām grāmatām. Vipš man arī stāstīja par grūtajiem klausu laikiem un saviem medību piedzīvojumiem. Tēvs turpretim runāja mīļāk par jaunlaiku zinātnēm un latviešu tautiskiem centieniem. Māte un tēva māte man mācīja garīgas dziesmas ar melodijām. No vipām dzirdēju arī pirmās pasakas, mīklas un tautas dziesmas jeb zīģes, jo je dziesmas pēc mūsu apgabala izloknes nozīmē tik garīgas dziesmas. Māte mācīja man arī rakstīt, jo tēvs rakstīt neprata. Tikai par pagasta vecāko ievēlēts, vipš vēl sāka mācīties parakstīt savu vārdu. Labā atmiņā man ir palicis arī mans mātes tēvs, Smiltenes Ikšēliešu Lejas-Vadža saimnieks Pekša kaimiņš. Vipš bija diezgan daudz lasījis vecos garīgos laikrakstus un vecās "Pēterburgas Avīzes". Lasītos stāstus un notikumus vipš prata atstāstīt ļoti veikli un interesanti. sevišķi vipš mīlēja stāstīt pazīstamos Jura Neikena stāstus, kurus ar tādu pašu interesi kā es un citi bērni, noklausījās arī vecāki cilvēki. Daudz vietas šajos stāstos mums mātes tēvs būs atstāstījis vārdu pa vārdam pēc oriģināla, jo vēlāku, kad pats tiku Neikenu lasījis, atradu tur jau daudz pazīstamus izteikumus.

Ar lielu interesi mans tēvs tika lasījis un daudzreiz pārrunājis Kaudzīšu "Mērnieku laikus", bet dažas lietas es tu tomēr vēl nesapratu. Arī uz mājas ļaudīm "Mērnieku laiki" nebija atstājuši tāda iespaids, kā Neikena stāsti. Bez tiem vēl labi atceros tēva atstāstījumus par Robinsonu, no tēva par Pū cespiegeli un no mātes par Genovēvu. Visi minētie un vīpiem līdzīgie stāsti, kā man likās, bija labi piemēroti laika prasībām un pirmā vietā gan laikam būs stādāmi Jura Neikena stāsti. Ļoti žēl, ka mūsu laiku rakstnieki maz vairs grib ievērot laucinieku intereses".

Augšminētās Liseniešu Pekša mājās 25. decembrī 1869. gadā piedzima vēlākais profesors Pēteris Šmits, kā vecākais no šīs mājas saimnieka un kalēja Pētera Šmita 4 bērniem. Par savu bērniību un tās iespaidiem Šmits stāsta savā autobiografijā "Nevaru žēloties par savu audzināšanu pirmajos bērniības gados. Grāmatā tiku mācīts pēc sentēvu sistēmas, bez kādām jaunlaiku ābecēm un lasāmām grāmatām. Veco ābeci izmācījis, tēvs pārgāja tūlīt uz jauno testamenti jeb pusbībeli, kurū arī jau beidzām pirmā ziemā. No tēdas lasīšanas maz kas palika atmiņā. Atceros tikai, ka labprāt lasīju genealogijas tabulas Mateja

un Lūkasa evaņģelijos, kur uzskaitīti visēdi ērmeti vārdi no Ādama līdz Jēzum. Interesanti man izklausījās arī sarunā dzirdētie un nesaprotamie latviešu vārdi: negi, piepeši, visnotaļ un tiem līdzīgi. Nevaru tomēr teikt, ka no šādas lasīšanas man būtu kāds ļaunums cēlies. No viņas es tomēr mantoju lielu cienību uz dievvārdiem. Tādā pašā ceļā gan laikam visi izglītotie latvieši, kas cēlušies no lauciniekiem, būs dabūjuši savu pirmo izglītību. Ar "puslībeli" arī beidzās mana mājas mācība, jo baušļi un bībeles stāsti bija jāmācās pašam. Bez garīgām lietām vēl lasīju laikrakstus kalendārus un vēl dažādas mazas gramatikas, bet labi atmiņā man ir palikušas tikai šaca "Lasāmā grāmata" un "Skolas maize", ar kurām iepazīnos tomēr tik vēl ap desmito mūža gadu. No šaca man daudz lasāmi gabali nepatika, bet "Skolas maize" ir palikusi par svarīgu grāmatu manai tālākai izglītībai. No aprakstiem par Ķīnu, Indiju un Ēģipti es mantoju mīlestību uz austrumu zemju kultūru. Pasakas, tautas dziesmas un raksti par seno latviešu dzīvi manī modināja interesi uz latviešu senātni. Tās pašas "Skolas maizes" zīpas par vēsturi un ģeogrāfiju man labi noderēja arī vēlāk skolās. Priekš skolā iešanas un gramatikas mācīšanās tūku novērojās arī dažas īpašības latviešu valodā, kas modināja manī interesi uz valodniecību.

Pēc tēdas sagatavošanās mājās sāku savu skolas izglītību. Vispirms iestājos uz vienu ziemu Raunas pagasta skolā, tā sauktajā Jēpa skolā, tad mācījos divi gadi Raunas draudzes skolā, no turienes pārgāju Rīgas guberņas ģimnazijā. No iesākuma mācījos visus priekšmetus gandrīz ar vienādām sekmēm, bet ne ar vienādu interesi. Ar prieku mācījos krievu un vācu valodas, latviešu gramatiku, ģeogrāfiju, dabas stāstus un dažas lietas no bībeles stāstiem un vēstures. Bez kādas intereses mācījos katķismu, bībeles peršas un baznīcas dziesmas. Ar Ignunu rakstīju domu rakstus par abstraktām lietām, par piemēru: par draudzību, mieru, sakāmiem vārdiem, zobena un arkļa salīdzinājumu. Ar lielu mīlestību un labām sekmēm no iesākuma nodarbojos arī ar matematiku.

Ģimnazijā iestājoties, manas intereses sāka drusku mainīties. Vismīļāki sāku nodarboties ar rakstniekiem un literatūras vēsturi. Valodas iepem otru vietu. Matematika sāk izlikties sausa un arī vēsture un ģeogrāfija mani vairs tā nesaista, kā agrāki. Sāk mosties šaubas par ticības lietām, iensāids pret skolas biedriem, kuri latviešus nevar ieredzēt, neuzticība pret skolotājiem. Visur redzu trūkumus un nepatiesību. Sāku nodar-

boties ar jautājumiem, kādi priekšmeti dotu skolās Istu izglītību, kā vajadzētu tos mācīt, un ko varam cerēt no nākamības.

Skolas mācība vien mani nebija apmierinājusi jau no pagasta skolas sākot. Vaļas laikos arvienu nodevos lasīšanai, bet bez izvēles un sistēmas. Lasīju ikkatru grāmatu, kas tik māca man rokās, neizņemot pat briesmīgos asins romānus; no mūsu rakstniekiem visvairāk Lautenbachu-Jūsmipu, E.Dūnsbergu un Lepas Mārtipu. Par visām šīm lietām dabūju dzirdēt dažādus spriedumus. Vecāki ļaudis slavēja bībeles lasīšanu, jaunākā paaudzē avīzes, bet daži mani biedri-asins romānus. Uz mani pašu visdziļāko iespaidu bija atstājuši Jura Neikena stāsti, Andersona pasakas, sevišķi pasacīpa par nejauko pīlēnu un dažas tautas dziesmas, p.p. "Kas tie tādi, kas dziedāja", "Mazipš biju neredzēju, kad nomira tēvs, māmīpa", "Es redzēju jūrīnā trīs zvejniekus zvejojam". Bet par tēdu gāršu biedri mani izzoboja. Visu to ievērojot, es šaubījos par savu kritikas spēju un lasīju, kas vien tika kur izteikts. No laikrakstiem mantoju lielu cienību uz latviešu senātnes vēsturi, kad zem krīvu-krīva vadības bijuši senāk savienoti latvieši, leiši un senprūši.

Līdz ar šaubām par skolotāju un skolas nemaldību man radās neuzticība pret dažām latviešu lietām. Drīz vien nojautu, ka latviešu dievi un slavenā senātnes vēsture dibinās uz ļoti nedrošiem pamatiem. Tāpat zaudēju interesi par Jūsmipa rakstiem, visvairāk par viņa poezijas ražojumiem. Šīs šaubas izvērtās par ienaidu pret visu neīstu un nepareizu. Varbūt, ka šādas neuzticības dēļ būtu jau pavisam atsacījies no latviešu lietām, ja nebūtu jau pamatīgi nodarbojies ar latviešu valodas mācību un tautas dziesmām. Sāku domāt, ka arī es varbūt šai lietā varu kādu labumu nest. No veciem cilvēkiem biju dzirdējis daudz nostāstus par seno laiku dzīvi un arī pati biju novērojis dažas vecu laiku savēdības. Kaimiņos tiku redzējis vairākas dzīvojamās ēkas bez skurstepiem. Daudz mājās bija vēl istaba ar riju zem viena jumta. Citas mājas bija būvētas ļoti zemas ar mazām durvīm un ļoti augstu sliksni. Visur bija ļoti mazi logi, pie reizes tikai pēdu jeb divas pēdas augstumā. Grīdas bija turīgāko saimnieku mājās. Arī Pekša mājā rijas un guberna durvis bija ar koka eņģēm. Namā, pirts telpām blakus, bija dzirnavu kambaris ar rokas dzirnavām, kur kādā sausā vasarā patiešām vēl mala miltus. Biju gluži maza puika, kad zemnieki sāka pirkt pirmoreiz galda nažus, dakšipus un telēkus, un vēl vēlāk metala ēdamas karotes. Tai pašā laikā mālu krūzīšu vietā sāka ieviesties glāzes un porcelāna tases. Drīz pēc tam sāka

nākt modē arī galdauti. Vēl pats tiku mācījies lasīt pie lākturī iespraustas skalu gaismas. Priežu skalus bija vieglāki plēst, bet bērzu skali dega gaišāki. Mūsu lākturis bija pakarams pie vārceles, bet citās mājās redzēju gan sienā iesistus, gan arī uz pekas uzstādamus lākturus. Mana tēva un vectēva laikos latvieši vēl nepazinuši ne tējas, ne kafejas un dažs labs nav zinājis, kā šie dzērieni sagatavojami un ^{lietojami} ~~lietojami~~. Mana vecmāte vārījusi kafeju pirmoreiz podiņā un ^{ēdusi to} tad var visiem biezumiem, kā šķīstu putru. Citi mīkšķējuši kafejas pupas ūdenī un tad vārījuši. Tēvmāte man stāstīja, ka senāk sievietes nēsājušas sagšas un vilnaines, priekšā saspraustas ar sakti. Kējās āvuši visvairāk vīzes, retāki pastalas, vēl retāki kurpes un zābakus. Sievietēm zābaku vēl nemaz nav bijis. Arī pats vēl tiku redzējis vīzes darām un nēsājam. Manai mātei bija jau skapis dots līdz par pūru, bet mana tēva māte bija pārnākusi uz Ķaku pie mana vectēva ar šķīrstu. Manai vecmātei bija liels apaļš krijas kurvis, pēc kuŗa es vēroju, ka tam līdzīgi būs bijuši tautas dziesmās daudzzinātie apaļie krijas pūri. Vecmāte man mīlēja stāstīt par vecajiem klausu darbiem muižās, kur zemnieki gājuši "Kārtās", pirmie "darbinieki" ar zirgiem un "otarnieki" bez zirga. No vectēva un tēva dzirdēju dažreiz runājam par mēŗa laikiem, zviedru laikiem, poļu laikiem un katoļu laikiem. Zviedru laikus arvien uzslavēja, bet pēdējos klausu laikus daudz zināja ar bailēm un nicināšanu. Ar sevišķu interesi tika stāstīti gadījumi, kur muižas kungi piemānīti un stārasti nerroti. Visas šādas atmiņas modināja interesi uz mūsu vecajām tautas dziesmām un palīdzēja arī vīpas saprast. Dzīvi atminos, ka Jāņa dienā jauni ļaudis lielos baros staigāja dziedādami no mājas uz māju. Augstu koku galos tika dažzinātas darvas muciņas, ap kuŗām tad ļaudis līksmoja tālu pāri pusnaktij. Šie atmiņas mani arvien saistīja pie latviešu raketiem.

Tuvākie biedri un draugi gimnazijā man bija Pēteris Zēlīte, Pēteris Mēģelis, kas bija ievērojams ķīmiķis, un Pāvils Salla, vēlākais konzervu fabrikas Ipašnieks Rīgā. Tikai vēl gimnazijā iepazinās ar Edvardu Veidenbaumu, lai gan viņš bija mans radnieks. Pēdējais bija vecāks par mani, drīz beidza gimnaziju un aizgāja uz Tērbatu studēt. Tuvāku iedraudzējos ar vīpu vēlāku sāku sarakstīties un apmeklēt pa vasaras brīvdienām. Jau Cēsu apriņķa skolā iepazinās ar E. Treimani (Zvārguļu Edvardu) un Rīgā gimnazijā ar Andrievu Niedru, kas man ir palicis mīļā atmiņā, lai gan citi gimnazijas biedri nevarēja ar vīpu labi satikt.

Latviešu skolnieku stāvēklis vēcu gimnazijā nebija nekā

apskaužamais. Muižnieku, literātu un tirgotāju dēli negribēja atzīt mūs par pilntiesīgiem biedriem. Notika apvainošanas ar vārdiem un darbiem. Tā reiz vingrojot un lecot par blūki, vācu nepieturēts, izlauzu roku. Skolotāji gan savas partejības atklāti neizrādīja, bet viens otrs tomēr nevarēja noslēpt, ka vācu skolnieki ir viņam mīļāki. Tika aizrādīts, ka masturbīgiem nemaz nevajadzētu gimnazijās mācīties. Tā mums vēlēs aizdomas, ka mēs tiekam turēti par nevēlamiem viesiem gimnazijā. Zēlīte, Sala un es bijām vienā klasē un nospriedām, ka būtu labāki gimnaziju atstāt un likt eksternu eksamenu. Tā tad visi trīs atstājām gimnaziju un turpinājām savas mācības mājās. Tai laikā man nomira tēvs un vienu laiku es baidījos, ka mācības man par visam būs jāatstāj. Tēvs bija ieķīlājis māju un izdevās citiem naudunaudzreiz vēl bez kādiem pierādījumiem. Vispārīgi tēva nāve bija padarījuse mani tik nervozu, ka es atspirgu tikai pēc pāra mēnešiem. Arī naudas lietas pamazām noskaidrojās, tā ka obligācijas varēja izpirkt. Turklāt mans mātes vīrs Jānis Vītols apsolīja man palīdzību.

Gadu nodzīvojis mājā, es nobraucu uz Rīgu, nopēmu dzīvokli pie vecā komponista Šancberga un sāku gatavoties uz gimnazijas gala eksamenu. Visvairāk tomēr nodarbojos ar dažādu rakstnieku lasīšanu. No vācu klasiķiem vismīļāk lasīju Heini, Šilleru un Gēti. No krievu rakstniekiem man bija mīļākie Puškins, Lermontovs, Gogoļs un Turgeņevs. Latviešu literatūra toreiz vēl bija diezgan nabaga un manu uzmanību sevišķi pievilka Apsīšu Jēkabs, kuru toreiz tik reti kāds gribēja ievērot. Par lielāko dzejnieku toreiz turēja Jūsmipu, no kura es jau biju atsvešinājies. Apsīšu Jēkaba neievērošana un Jūsmipa slavēšana man izlikās par tādu nepareizību, kādas bez uzbudināšanās nemaz nevarēju noklausīties. Nospriedu arī pats palikt par dzejnieku un sāku tulkot latviešu valodā dažus dzejoļus no Šillera, Heines, Gētes, Puškina, Lermontova, Koļcova, Horacijs, Bairaona, Beranšē, Viktora Igo (Hugo), Šatebriana, bet visvairāk no abiem pirmajiem dzejniekiem. Sacerēju arī kādas oriģināldziesmas. Gandrīz visus savus dzejoļus tiku rādījis Zēlītem, kas izteicās par tiem atzinīgi, bet pats gan nebija ar tiem apmierināts. Laikrakstu spriedumi par dzeju dažkārt sacēla mani šaubas, vai maniem dzejoļiem būs kādi cienītāji totiesu jo vairāk, ka tur pats atradu trūkumus gan domās, gan arī valodā.

Vienu dienu salasīju visus savus dzejoļus, iesviedu tos krāsnī un nospriedu ar dzejošanu vairs nenodarboties. Pie šā sava sprieduma esmu arī turējies, tikai vēlāku studenta gado

tiku pēc atmiņas pārtaisījis kādus agrākos dzejoļus. P. Zālīte tomēr bija kādus no tiem uzglabājis un ievietojis vēlāk "Mājas Viesā" pielikumā ar parakstu "P.Š."

Pie vecā Šancberga dzīvodams iepazīnos ar Ērgeļu virtuozu Ādamu Ori, ar rakstnieku Straumes Jāni (Vaideloti) un toreiz daudzzināto mākslinieku Legzdīpu. Uz skatuves šai laikā daudzi biju redzēt Adolfu Alunānu, Duburu (J. Ārīpu) un Daci Akmentīpu, kuri visi ir man palikuši mīļā piemiņā. Tomēr kaislīgs teatru un koncertu apmeklētājs neesmu nekad bijis, lai gan muzika ir man arvien patikusī.

1890. gada pavasarī noliku gimnazijas gala eksamenu tai pašā vācu guberņas gimnazijā. Jau sen biju nospriedis studēt valodniecību, bet tikai vēl nezināju, kādu nodaļu pemt par savu specialitāti. Vairāk gan prātoju par austrumu valodām, bet nedabūju par tām nekādu tuvāku ziņu. Mans netāls kaimiņš Kārlis Ozoliņš, vēlākais senators, toreiz patlaban bija beidzis studijas Maskavā un brauca vēl pēdējo reizi turp uz gala eksamenu. Tas nu man ieteica Maskavas filologus, sevišķi K. Fortunatovu un viņa pārrunāts nospriedu braukt uz Maskavu.

Ar pāreju uz Maskavas universitāti sajutu lielu pārmaiņu savā dzīvē. No šaurā rīņķī starp vāciešiem iespīestā skolnieka biju palicis par brīvu studentu, no zemnieku mājas un laukiem pārgājījis uz lielpilsētu un vācu skolu pārmainījis ar krievu universitāti. Jaunie dzīves apstākļi tomēr neizrādījās tik pievilcīgi, kā tos biju sev tēlojis. Vispirms man bija jāatsakās no specializēšanās valodu salīdzināšanā, jo baidījās, ka par neilgo studiju laiku nevarēšu tik tālu iedziļināties krievu valodas garā, lai varētu padot gimnazijās krievu valodas stundas. Grieķu un latīņu valodu profesori lasīja savās lekcijās pavisam garlaicīgi, un studenti tos maz cienīja. Kad es nopirku kādas grāmatas par latīņu gramatiku, stilistiku un sinonimiku, tad biedri sāka par mani zoboties. Laikrakstos lasīju spriedumus, ka veco valodu mācīšana gimnazijās būtu pavisam atmēta. Šādu apstākļu dēļ filoloģija sāka zaudēt manās acīs savu pievilcību.

Arī latviešu studentos neatradu tos uzcītīgus strādniekus un tautas darbiniekus, kādi viņi man agrāk bija izlikušies. Vairāk viņiem patika, kā man rādījās, politika, literatūra un teātris, kamēr studijas stāvēja otrā vietā. Daudz naudas, laika un veselības tika arī tērēts par reibinošiem dzērieniem, sievietēm un kārtīm. Studentu starpā bija vairāk labu filologu, bet es nedzirdēju nopietnas runas par latviešu valodu, etnogr

fiju, vēsturi un literatūru. Ja arī kādreiz tika spriests par latviešu rakstniekiem, tad viens runātāja novērsās uz politiku, otrs uz rakstniecības virzieniem, trešais uz filozofiju. Kaut arī šādus spriedumus agrāk nebiju dzirdējis, tomēr man viņi izklausījās par daudz māksloti un vienpusīgi.

No pirmajiem mācītiem latviešiem toreiz dzīvoja Maskavā Kr. Valdemārs, Kr. Barons, J. Krūgers (Krodznieks) un J. Velme. F. Treilands (Brīvzemnieks) bija jau pārcelts uz Baltiju. Tā tad Maskavā dzīvoja visuzcītīgākais tautas dziesmu krājējs (Kr. Barons), pirmais latviešu vēsturnieks (Krodznieks), un viens no pirmajiem valodniekiem (J. Velme), bet tā laika studenti, kā man izlikās, par viņu darbiem daudz neinteresējās. Visbiežāk mēs sapulcējāmies pie Valdemāra, Krūgera un Velmes un tikām arvien laipni uzņemti, bet par zinātnes jautājumiem tomēr tika diezgan maz runāts. Kā pie sarunām, tā pie vakaripām pēma daļību tikai vīrieši, un es netiku iepazīties ne ar vienu no mājas kundzēm.

Pāšu studentu savstarpējā satiksme nebija nekāda teicamā, jo visa latviešu studentu pulcīpā bija sadalījusies divās partijās, kuras pēc skaita bija puslīdz vienādas. Katrā pulcīpā bija uzcītīgi un slīpki, labi un kreisi, karsti un vienaldzīgi biedri. Svarīgākais šķelšanās iemesls gan laikam bija personīgi strīdi, lai gan arī vairāk meklēja uzskatu dažādību. Vieni gribēja izrādīt savu brīvprātību vārdos un darbos, kamēr otri šādu darbību uzskatīja par nevajadzīgu, pat bīstamu. Pēdējie turējās pie Rīgas Latviešu biedrības, kamēr pirmie uzturēja sakarus ar "Dienas Lapu". Pēc vairāk strīdīgām sapulcēm pulcīpā galīgi izšķīrās divās daļēs. Kaut gan pilnīgi nevarēja piebalsot nevienam pulcīpam, tomēr arī plašā plēšanās ar brīvību man nebija pa prātam, un es piebiedrojos mēreno pulcīpam.

Līdz ar mani filoloģijas fakultātē bija iestājies pazīstamais brīvības karotājs J. Jansons. Toreiz es viņu noturēju drīzāk par karjeristu nekā par pērliecinātu demokrātu. Viņš man izlikās godkārīgs un apdēvināts, bet bez stingra un noteikta rakstura. Viņš stāstīja, ka "Balss" redakcijai esot nosūtījis vienu stāstu, par kuru tad gaidīja honorāru. Tā kā stāsts nebija pieņemts, tad Jansons uzlika visu vainu redaktoram A. Vēberam, kas aizstāvēt tautiskos zaļumu svētkus, kas viņa stāstā bijuši tēloti no ļaunās puses. Nebūtu nekāds brīnums, ka tas pats Jansons labākos apstākļos uzaudzis, būtu palicis par dedzīgu demokrātu pretinieku.

Kā jau nākamais klasiskais filologs, es ar lielu interesi vācu spriedumus par veco valodu nozīmi, pie kam izrādījās, ka veco klasiku pretinieki bija daudz vairāk nekā viņu piekritēju. Es no savas puses gan piekritu veco valodu aizstāvjiem, bet viņu pretinieku bija tik daudz, ka es par viņu uzvaru vairs nešaubījos. Sāku baidīties, ka esmu izvēlēties tādu specialitāti, kas Krievijā var palikt nevajadzīga. Turklāt jau no gimnazijas laikiem man valodniecība un etnogrāfija bija patikuši vairāk nekā klasiku tulkošana. Par veco valodu privatdocentu nezināšanu zobejās arī paši studenti, kaut gan ne reti bez pamata. Vecie profesori, kas izskaidroja klasikus, kā man likās, arī nestāstīja nekā gluži jauna un interesanta, jo visas viņu svarīgākās piezīmes varēja atrast vācu komentāros. Tiem saviem biedriem es gan varēju piebalsēt, kas savu strādāšanu veda sakarā ar profesora slavu, itkā tad nevajadzētu mēģināt, ja profesora lekcijas bija garlaicīgas. Tomēr es nevarēju apspiest šaubu, vai tiešām šo klasiku vērtība ir tik liela un vai klasiskiem filologiem arvien būtu jāatkārto tie paši vecu vecie komentāri. Daudz slavenu rakstnieku bija bijis arī seniem indiešiem un arābiem. Veci un svarīgi raksti bija arī ķīniešiem. Tomēr indiešu, arābu, ķīniešu un japāņu rakstnieki netika tikpat kā nemaz daudz zināti, kamēr grieķu un latīņu valodām bija tik daudz katedru, ka pat mazāk apdāvinātie docenti bija jāņem talkā. Kaut arī grieķi un romieši mums stāvē daudz tuvāku, nekā minētās austrumu tautas, tomēr tik lielas starpības starp abām šīm tautu grupām gan nevarēja būt, kā parasti tika prātots.

Šai laikā tiku lasījis laikrakstos, ka mūsu tautietis E. Koehs no Liepājas patlaban bija beidzis Pēterpils austrumu valodu fakultāti un devis pirmos izskaidrojumus par Orhonas uzrakstiem no 7. un 8. gadsimta pēc Kristus. Šis ziņojums no jauna atdzīvināja mani interesi uz austrumu valodām. No sava vecākā gimnazijas biedra J. Kalača, kas studēja Pēterpilī jurisprudenci, dabūju tuvākas ziņas par minēto austrumu valodu fakultāti. Pēc tam nu arī galīgi nopriedu pāriet uz Pēterpili un iestāties austrumvalodu fakultātes ķīniešu-mandžuru-mongoļu nodaļā. Šo nodaļu izvēlēju tādēļ, ka par ķīniešiem sevišķi interesējies; uz citām nodaļām, kā man teica, esot liela konkurence.

1891. gadā rudenī jau braucu uz Pēterpili un sāku studēt austrumvalodas. Kas zīmējas uz manām lolotām cerībām

par valodniecību un etnografiju, tad iznāca pēc skāmvārda: "No vilka bēg, uz lāci krit!" Minētās nodaļas studentiem bija jāmācās četras austrumu valodas: ķīniešu, mandžuru, mongoļu un kalmuku. Kaut gan pēdējās divas valodas ir tuvu rada un nestāv visai tālu arī no mandžuru valodas, tomēr, kas par daudz, tas par daudz. Bez valodām un austrumu vēstures mums vēl bija jāklaušās dažī priekšmeti kopā ar juristiem. Par valodniecību un etnografiju ķīniešu nodaļā gan nebija it nekādas runas. Valodu profesori visi bija bijuši Āzijā un labi pazina Āzijas tautas, bet viņu starpā nebija neviena īsta valodnieka, ne arī etnografa. Vecākais ķīniešu valodas profesors bija slavenais V. Vasiljevs, kas daudz bija darījis Āzijas valodu, rakstu, vēstures, ģeografijas un politikas pētīšanā, bet pie tik dažādiem darbiem bija palicis bez specialitātes. Ķīniešu valodu viņš mācīja bez kādas sistēmas un nopēla visus rakstus par ķīniešu gramatiku. Pie tādas kārtības studentiem bija jāmācās tikai vārdi un jālūko uzminēt to savstarpīgs sakars. Pilnīgi V. Vasiljeva pēdās staigāja D. Peščurovs (ķīniešu valodā) un A. Ivanovskis (ķīniešu un mandžuru valodā). Mongoļu valodas profesors A. Pozdņejevs turējās pie diametrāli pretējiem uzskatiem. Katrā valodas parādībā viņš meklēja logikas un prātniecības pamatus. Pareiza viņam bija tik rakstu valoda, kamēr sarunas valoda bija tik rakstu valodas sabojājums. Visvairāk viņš nodarbojās ar kanceleju dokumentiem kuri tad arī bija jātulko kanceleju stilā. Izdabāt šādām prasībām bija ļoti grūti un, pēc manām domām, taisni kaitīgi. Vēl cits ķīniešu valodas profesors Georgievskis mācīja atkal pilnīgi pēc sava prāta. Viņš bija beidzis filologijas un austrumu valodu fakultāti, bija ļoti daudz lasījis un pazina labi Eiropas sinologu darbus. Bet viņa gara dēšanas, kā man likās, nebija tik lielas, lai varētu no izlasītiem rakstiem ar stingri zinātnisku kritiku izmantot tos, kā tas būtu vajadzīgs. Viņš bija pārliecināts, ka visas viņam pazīstamās valodas ir savā starpā rada un ka Ķīna ir kāda ideāla brīnumvalsts pasaulē.

Šādā kārtā tad nu mums bija jāmācās četras grūtas valodas. Lielākā studentu daļa pārgāja uz citām fakultātem jau no pirmē kursa un arī no pāripalikušiem studentiem tikai reti kāds mācījās valodas ar interesi. Tiem pašiem tika iepotēti pavisam nepareizi uzskati par valodniecību un specializēšanās vietā dzīšanās pēc nenoteiktas vispusības.

Arī es nevarēju savas domas saistīt tikai pie austru

valodām un meklēju apmierinājumu pie citām zinātnēm. Astro-
nomiju, par kuru agrāk biju sapņojis, sauso formulu dēļ bi-
ju jau agrāk atmetis. Tās vietu vispirms iepēma filosofija.
Lūkoju lasīt kādus rakstus no Kanta Fichtes un Hegela, bet
grūtu terminu dēļ bija jāpāstājas uz pirmajām lapas pusēm.
Labāki gāja ar Šopenhauera un Niči. Sevišķi man patikās Šo-
penhauera cīņa pret Hegeli, kuŗu tik lieliski slavē H. Heine
un I. Turgepevs. Bija man jau pazīstama arī dažu Maskavas
profesoru kritiskā izturēšanās pret citkārt dievināto Hegela
filosofiju. Tāpat biju lasījis, ka Hegela piekritēji esot da-
lījušies divās pretējās skolās. Tā nu man cēlās šaubas par
Hegela panākumiem. Šādas lietas arvienu vairāk mani atbaidī-
ja no filosofijas Šopenhauera rakstos par daudz cauri bija
manāma viņa persona, kamēr pie Ničes bija daudz pretrunu.
Tādēļ drīz vien pavisam atmetu filosofu lasīšanu. Daudz vai-
rāk man patikās tie prātnieki, kas rakstīja skaidrē un vien-
kāršā valodā, kā piem. Voltera, Ž. Ž. Ruse, L. Tolstojs un citi.

Par literatūru biju iesācis interesēties daudz agrāki
un vairāk nekā par filosofiju. Jau gimnazijā biju sācis cie-
nīt nevien dažus beletristiskos rakstus, bet arī kritikas,
sevišķi Lesinga, Herdera un Beļinska kritiskos rakstus. Stu-
denta gados iepazīnos ar G. Brandesa rakstiem. Pie visa tā
neizmirsu arī grieķu vārību uz literatūras jaunajām pusēm,
sevišķi skolās un pie nepieaugušiem lasītājiem. Lielākā da-
ļa rakstnieku, kā man likās, gribēja lasītājiem vairāk pa-
tikt nekā tos mācīt. Vismīļāki viņi tēloja dzīves baudīšanu,
izpriecā un kaislības, atstādami to jaunās puses pakrēsli.
Dekadenti turklāt vēl šķatījās ar tukšām frazēm un ērrotiem
izteikumiem. Es nešaubījos, ka šādiem rakstiem ir ļauns ie-
spaidis uz jauno paaudzi, kuŗa jau tā vairāk interesējas par
romāniem un teatri nekā par savu darbu. Nebūt negribu no-
liegt, ka rakstnieks pirmā kārtā ir mākslinieks nevis prāt-
nieks un moralists, bet ja viņš grib, lai viņa rakstus lasa
arī skolnieki, tad viņš gan nevar ignorēt pādidzības un
tikumības prasības. Tādu iemeslu dēļ sāku izturēties skep-
tiski pret beletristikas pārlieku cildināšanu.

Ar lielāku interesi un pastāvību es esmu lasījis rak-
stus par valodniecību, mitoloģiju un etnografiju, jo šīs zi-
nātnes pieskaitīju pie savas specialitātes. Uz šādu rakstu
lasīšanu gan mani nemudināja ne austrumu valodu profesori,
ne arī studijas biedri, bet tikai šādā ceļā varēju uzturēt

interesi uz grūtajām un zinātniski neapstrādātām austrumu valodām. Bija brīži, kur gribēju griezties atpakaļ uz filologiju, bet cerības uz jaunu darba lauku teiksmainā austrumu zemē arvien pārspēja tās šaubas, kas cēlās par fakultātes zinātnisko augstumu. Galīgi tomēr netiku atsvešinājies no filoloģijas fakultātes. Par visu studiju laiku tiku klausījies leīšu valodu pie decenta E. Voltera, šad un tad apmeklēju lekcijas par valodu salīdzināšanu, par slavu valodām un literatūras vēsturi. Šās lekcijas man izpildīja to robu, kuru sajutu austrumu valodu fakultātē. Šeit es redzēju, ka valoda un literatūra ir pētījamas pēc zinātnes prasībām. Arī literatūrai bija tuvs sakars ar manām studijām, jo augstminētais profesors V. Vasiljevs lasīja mums ļoti plašos apmēros ķīniešu literatūras vēsturi.

Ja nu arī viena otra zinātnes nozare ir man mazāk patīkusi, tad ar to es nebūt neesmu gribējis pierādīt, ka tā būtu mazāk ievērojama. Mana nolūks bija tikai tēlot savas studijas. Tā kā nu darba izvēlei ir liela nozīme mūsu dzīvē, tad arī pakavējos pie šī jautājuma ilgāki.

Var būt dažādi uzskati par to, cik tālu savu studiju izvēlē esmu rīkojies pareizi. Var man pārnest, ka es esmu svaidījies no viena priekšmeta uz otru un strādājis bez kādas vadības un noteikta plāna. Zināmā mērā es pats esmu cietis no tās nenoteiktās vispusības, kuru jau augšā esmu nosaucis par peļamu. Noteiktības ziņā mums taisni par priekšzīmi jāņem vācu studenti, kas viāusekolu beidzot, izvēlas savu zināmu darba lauku un paliek tam uzticīgi visu mūžu.

No otras puses manu brīvo un patstāvīgo studiju izvēli var arī izskaidrot par gluži pareizu rīkošanos. Tiem priekšmetiem, ar kuriem esmu nodarbojies, ir tomēr zināms sakars, kamēr blakus lietās esmu atmetis pats pēc savas pārbaudīšanas. Mācību brīvību, kā zināms, taisni ieteic slavenais angļu vēsturnieks Bokls, un tā tad būtu rīkojies taisni pēc viņa sistēmas.

Savu studiju izvēli es no savas puses gan neuzskatu ne par visai teicamu, ne arī par gluži nopelamu. Visādā ziņā būtu bijis labāki, ja man būtu bijuši kādi izglītoti padoma devēji. Mēs šim mēs arī pazīstam tikai vienu Boklu, kas tikai ar pašmācīšanos sasniedzis tādu slavu. Turpretim ir daudz apdēvinātu studentu, kas gan daudz ko lasa, bet nemāk

turēties pie savas specialitātes un atstāj augstskolu, kur su nebeiguši. Sevišķi latviešu studentiem, kuru veeļki ir turīgi, vajadzētu turēties pie sava priekšmeta. Es šai ziņai gan neesmu daudz grūkojis, jo pirmkārt turējos tomēr viena priekšmeta robežās un otrkārt manis dēļ nevienam nebija jācieš nekādi trūkumi.

Pēterpilī man arī bija vairāk izdevības nodarboties ar latviešu lietēm nekā Maskavē. Par ceļa rādītāju man šo 1. ja jau augšā minētais docents E. Volters. Jau no gimnazijas laikiem biju sācis krāt ziņas par tautas dziesmu pantmēru un par bajāru un kalpu kērtu tautas dziesmās. Tēpat biju sācis meklēt liecības par Istiem un neIstiem dieviem latviešu mitoloģijā. E. Volters mani apgādāja ar dažādiem rakstiem par mitoloģiju un etnogrāfiju un aizrādīja uz dažādām ehronikām un citām vecām grāmatām. Svarīgākie raksti, kurus studenta gados tiku publicējis bija sekošie: Par Apeīšu Jēkabu (Mēje Viesā pielikumā), par latviešu dieviem (Mējas Viesā), par Manceļa valodu (Zivaja starina) un M. V. Mēnešrakstā), par trejādo garumu latviešu valodā (Akadēmijas žurnālā). Bez tam tiku vēl kādus sīkumus rakstījis par latviešu valodu, mitoloģiju, tautas tradīcijām un rakstniecību. Ar saviem rakstiem tomēr mantoju vairāk ienaidnieku nekā draugu. Es uzstājos diezgan asi pret tiem uzskatiem, kas toreiz valdīja mūsu rakstos par valodu un etnogrāfiju un kuri man likās pavisam nepareizi. Mani raksti tika pērspriesti un istulkoti ļaunā nozīmē. Tādēļ ziņā es jutos itin kā atbaidīts no latviešu tautas darbiniekiem. Gluži labi man patika Kaņoku Dēvis un Remiķis, kamēr mēcītēja Sanders, profesors Zenners un sevišķi H. Visendorfs man likās mazāk lietišķi.

1894. gadā iesēkās Japanas karš ar Ķīnu, kas pievilka visas Eiropas uzmanību. Arī mēs, austrumu valodu studenti, prētojām par Krievijas lielo uzdevumu tēlajos austrumos. Domas par atgriešanos uz filoloģijas fakultāti atmetu galīgi, lai gan filoloģijas fakultātes dekans prof. V. Lamanskis mani apsollīja atstēt pie universitātes par profesoru, ja es studētu filoloģiju un nodarbotos sevišķi ar leišu un latviešu valodām.

1896. g. pavasarī beidzu savas studijas un jau no 1. jūlija tiku komandēts uz divi jeb trim gadiem uz Pekingu, sages tavoties uz profesoru jaundibināmā Austrumu institutā Vladivostokā. Kaut gan varēju iestāties arī ērlietu vai finanšu mi-

nistrijs, bet pašam man labāki patikās zinātniski darbi, tādēļ arī par amata izvēli man nebija nekādu šaubu. Kāds bija nēkamais institūts, par to gan vēl nekas nebija zināms, bet es cerēju vislabāko. Līdz ar mani tika komandēts arī mans studiju biedrs A. Rudakovs uz Ķīnu, bet jau no tiem padomiem, kādi mums tika doti, es redzēju, ka mēs neatrodamies īsto vadopu rokās. Vieni mums mācīja, ka visvairāk vajagot pētīt ķīniešu rūpniecību un tirdzniecību, otri atkal deva padomu studēt tos pašus Konfucija rakstus, kurus jau daļai bijām lasījuši universitātē. Par ķīniešu sarunas valodas nozīmi un izrunas savādībām netika teikts ne vārds. Šos padomus es jau tūlīt atradu par nepareiziem un neizpildāmiem. Pirmkārt ar mūsu nelielo stipendiju mēs nevarētu uzpemt nekādus lielus ceļojumus pa Ķīnu, kur eiropiešiem dzīve nav tik lēta; otrkārt kā valodnieki mēs nebūt nebijām sagatavoti uz tirdzniecības pētīšanu. Treškārt pastāvīgi ceļodami no viena dialekta robežām, uz otram, mēs nekad nevarētu piesavināties ķīniešu sarunas valodas. Ceturtkārt nedzīvojot uz vietas, mums nebūtu arī pietiekoši laika nodarboties ar ļoti grūto klasisko ķīniešu stilu. Tādēļ pārcelti uz Vladivostoku, mēs gan šo to atstājām par ķīniešu dzīvi un tirdzniecību, bet paši mēs nevarētu sarunāties ar ķīniešiem un nemācītu arī studentiem mācīt ķīniešu valodas. Tādēļ es nopriedu dzīvot Pekingā un mācīties galvas pilsētē valdošo izloksni".

Pirms aizceļošanas uz austrumiem Šmits apprecēja Mariju Jēgeri, cerēdama strast viņā uzticamu mūža biedrēni, bet diemžēl izrādījās, ka abiju raksturi ir ļoti nevienādi, kas laulības dzīvē izsauca nesaskaņas un beidzot noveda pie šķiršanās.

Ceļojumu uz Ķīnu Šmits iesāka 1896.g. 15. septembrī. To viņš saistoši aprakstījis savā rakstā "Ceļojums no Pēterburgas līdz Pekingai" (Mējas V. Mēnešrakstā 1897.g.). Pekingā Šmits pilnā mērā realizēja savus darba plānus savas specialitātes laukā, sevišķi ķīniešu valodā. Šo valodu viņš gan bija jau universitātē piesavinājies, bet bez kādas sistēmas un noteikta plāna. Darbu lielā mērā atvieglināja iepazīšanās ar labiem ķīniešu valodas pratējiem, kuru padomi tam vairāk nodarēja nekā profesoru lekcijas. Visvairāk viņš iedraudzējās ar austriešu sinologu Čošu, savu vecuma biedri, kas bija mācījies Leidenē pie slavenā Šlegela. Valodniecības jautājumos viņam daudz palīdzēja Austrijas sūtniecības tulks, vēlāka

sūtnis un profesors Rosthorns, kas kādu laiku bija klausī-
jies lekcijās pie daudzzinātē angļu sinologa Lega. Tānī laikā
Pekingā dzīvoja arī Berlīnes profesors Grūbe, ar kuru Šmits
bieži vien satikās. Bez tam Šmitam bija nodibināti sakari
ar Amerikas veco sinologu Martinu, Francijas sūtniecības
tulku, vēlāko profesoru Višjeru un vēlākiem vācu profeso-
riem Forki un Franki. Tādā kārtā viņš dabūja iepazīties ar
daudzu ievērojamu Eiropas sinologu uzskatiem, no kuriem
daudz mantojis savai vēlākaī zinātniskai darbībai.

Kad 1898.gadā Pekingā atvēra pirmo universitāti, Šmi-
tu aicināja pie šīs universitātes par krievu valodas mācības
spēku. Šo uzaicinājumu viņš arī pieņēma, jo tur viņam bija
iespēja tuvāk iepazīties ar ķīniešu uzskatiem un viņu lite-
ratūru, kura visā pilnībā bija pietama tikai augstskolē,
sabiedrībā par to issargājās pat runēt.

1899.g.rudenī Vladivostokā atvēra Austrumu institūtu
un Šmitu tur iecēla par ķīniešu valodas profesoru. Par šo
institūtu un viņa darbību Šmits savā autobiogrāfijā stā-
sta sekošo: "Septembra sākumā nonācu Vladivostokā un 6 ne-
dēļas vēlāk tika atvērta tas Austrumu institūts, par kuru
es daudz biju domājis un sapņojis. Bet drīz vien dabūju pār-
liecināties, ka maniem sapņiem nebūs lemts piepildīties, jo
šis zinātnes templis izrādījās par kādu prozaisku ierēdņu
kanceleju. Jau institūta programma bija maisījums no filolo-
ģijas, jurisprudences, komercijas un dievvērdniecības. Stu-
denti tika apkrauti ar visādiem nesistemātiskiem rakstu
darbiem, kamēr jaunie profesori bija padoti neaprobežotai
direktora varai, kas bija iedomājies vispusīgu austrumu iz-
pētīšanu par institūta uzdevumu. Šiem lieliskajiem plāniem
un pārākai stingrībai nebija noteikta virziena, ne sistēmas.
Daudz tika runāts par lieliskiem darbiem un projektiem, bet
zinātnes laukā netika darīta gandrīz nekas, kādā arī pa-
nākumi bija gluži niecīgi. Mūsu studenti palika bez speci-
alitātes un bez pamatīgām zināšanām, lai gan to starpā bija
arī apdāvināti un uzcītīgi jaunekļi.

Šāda stingrība mums jauniem cilvēkiem varbūt nebūtu
bijusi par sliktu, ja pie mums valdītu taisnība un labas sa-
biedriskas attiecības, bet pēdējās mums taisni trūka. Tur-
pretim skaudība, mēlnesība, lišķība, verdziska padevība di-

rektora gribai bija pie mums pilnos sīdros. Katrs lūkoja nostādīt sevi par lielu zinātnieku un tēvijas darbinieku, tādā ceļā panākdams dažādus atalgojumus blakus amatam, kaut gan pēdējie prasīja diezgan daudz darba un atnesa maz peļņas.

Šī savādā kārtība sarūgtināja visu manu dzīvi. Vispirms es paliku bez kādiem blakus amatiem, lai gan man kā precētam cilvēkam ar mazu dārlēnu šāds pabalsts bija vairāk vajadzīgs nekā maniem biedriem. Turklāt mana sieva bieži slimoja un arī mani mocīja krūšu kaite, ko biju ieguvis vēl Pekingā dzīvodams. Tā kā nu es vairāk biju nodarbojies ar filologiskiem jautājumiem un, daudzo blakus amatu dēļ nokavēts, varēju ziedot vairāk laika savām lekcijām, tad arī studenti stāvēja vairāk uz manu pusi un ne visai cienīgi atsaucās par maniem kollegēm. Viss tas nevarēja palikt noslēpums, un tādā ziņā mani kolleges neturēja uz mani labu prātu. Es tiku denuncēts par studentu musinātāju, nemiernieku un krievu patriotisma pretinieku. Tas nevarēja palikt bez ietekmes uz manu reputāciju un es manīju, ka es esmu itin kā svešnieks šinī institūtā."

Neskatoties uz visām grūtībām, kas Šmitam bija jāpārdzīvo institūtā, viņš tomēr ar visu sirdi pieķērās savam darbam. Kad viņam pēc dažiem institūtā nostrādātiem gadiem piedāvāja direktora posteni ar lielu atalgojumu lielajā ~~lielajā~~ Krievu-Ķīnas bankā Pekingā, viņš tomēr no tā atteicās. Savam māsas vīram dzimtenē par šo piedāvājumu viņš rakstā šādi: "Vai tu vari mani iedomāties bez manām grāmatām, sēžot starp bankas direktoriem, kuri man pilnīgi sveši un kuriem manas intereses tikpat svešas?"

Vladivostokā Šmits sūka uscitīgi strādāt pie ķīniešu valodas gramatikas, kuru 1902.gadā iespieda un tad brauca uz Pēterpili, lai tur to stādītu priekšā kā savu magistra disertāciju. Pēterpilī viņa disertāciju "Opit mandarinskoi grammatiki" pieņēma un tās aizstāvēšana notika 6.oktobrī. Abi oficiālie oponenti prof.D.A. Peščurovs un privātdocents P.S. Popovs uzstājās pret Šmita gramatikas virzienu, kas izējot uz pērāk lielās nedibinētas līdzības un iespaidu neklāšanu starp ķīniešu un citās valodām. Gluži pretēji oficiāliem oponentiem izteicās pazīstamais salīdzinošo valodu profesors J.A. Boduens de Kortene, kas oficiālo oponentu izteiktos pārmēģumus nostādīja tieši par magistranda nopelni. Pa-

kultūte arī atsaina disertāciju par sekmīgi aizstāvētu un pieņēma Šmitam ģiniešu un maģstru literatūras maģstra gradu. Būtu jāsapaida, ka maģstra gradu iegūšana lielā mērā atvieglos Šmita darbību, bet iznāca pavisam otrādi. Pats Šmits par disertācijas aizstāvēšanas sekām raksta sevā autobiogrāfijā: "Kamēr Pēterpilī manu disertāciju uzsēma ļoti labi, tikmēr Vladivostokā mans maģstra grāds bija biedriem kā dāzsis acis. Arī direktoram A. Pozdņejevam bija laikan diezkas par mani saistīts, jo tas bija pret mani sevišķi saniknots. Citās augstskolēs zinātniskie darbi tiek turēti par īsto profesora uzdevumu, pie mums turpretim tādā tika atzīti par kaltīgiem".

Net arī Pozdņejeva mērs bija pilns. Atklājās vairākas nekārtības institūta vadībā, un vīpš 1903.g. tika pārcelts uz Pēterpili. Vīpa vietā par direktoru iecēla vīpa brāli D. Pozdņejevu, kas kā zinātnieks bija diezgan vājš. Vīpa nodoms bija institūtu aizcelt prom no Vladivostokas kaut kur uz Baikala pusi, tomēr šis nodoms palika nerealizēts. Sakarē ar 1905.gada nemieriem arī vīpš aizgāja no institūta, nododot institūta vadību profesoram A. Rudakovam. Bet arī tas drīz vien aizbrauca no Vladivostokas, atstādams Šmitu par savu vietnieku. Par to Šmits raksta sekošo: "Grūto direktora amatu nemieru laikā tiku izpildījis kādu pusgadu, bet kad redzēju, ka mani biedri paši tiko pēc šīs vietas un visur strādā man pretim, tad atkāpos pats labprātīgi. Vispārīgi es interesējos tikai par darbu zinātnes laukā un nebūt negribēju bojāt savus nervus administrācijas darīšanās. Pēc manas atsacīšanās par direktoru beidzot tika apstiprināts A. Rudakovs."

Tomēr institūtē arī pēc jauna direktora iecelšanas turpinājās nemieri un nesaskapas un bija paredzams, ka to pavisam likvidēs. Sevišķi grūts bija Šmita stāvoklis, jo pre vīpu dzina intrigas kā direktors, tā arī darba biedri. Tam visam vēl pievienojās nesaskapas ģimenes dzīvē, kas beidzās ar laulības šķiršanu. Nespēdams tomēr viens dzīvot svešumā un pie tam vēl tik satrauktā atmosferē, Šmits pēc kāda laika iedevās otrā laulībā ar Idu Šilgalvi, kas vīpam bija krietna un uzticīga dzīves biedrene nevien tēlos austrumos, bet arī vēlāk dzimtenē un kas vīpu ar lielu rūpību kopa grūtēs slimības laikā.

Ar jaunās ģimenes dzīves nodibināšanu Šmita dzīvē ie

Jās mierīgāks periods, un viņš varēja vairāk vērības pie-
griezt zinātniskam darbam. Visvairāk vērības viņš saprotams
piegriezta sevai specialitātei, strādādams pie savas ķīnie-
šu gramatikas otra izdevuma. Karš gan traucēja šīs gramati-
kas iespiešanu, bet tomēr 1915.gadā izdevās iespiešanu pa-
beigt. Pats Šmits par šo laika epriādi raksta sevā autobio-
grāfijā: "Par citu zinātnisku rakstu iespiešanu šinī laikā ja
jau vairs nevarēja domāt. Es ķēros atkal pie latviešu rak-
stiem, sarakstīdams plašāku pētījumu par latviešu mitoloģiju
un vairākus sīkus rakstipus par latviešu etnogrāfiju, kurus v
vēlāk ievietoju otrā un trešā etnogrāfisko rakstu krājumā.
Šādi darbi man noderēja par apmierinājumu grūtajos kara gados
kad prātu vairs nevarēja tik viegli saistīt pie ķīniešu
un mandžuru valodas".

1917.gadā Šmits saņēma vēstuli no sava drauga sinologa
B.Laufera, lai pieteicot savu kandidatūru Ņujorkas univer-
sitātes profesora vietai ķīniešu valodā. Amerikāņiem pašiem
nekādu kristnu spēku šinī nozarē neesot un tādēļ viņam esot
labas izredzes šo vietu iegūt. Cik viņinoše arī šāds piedā-
vājums nebija, Šmits to tomēr noraidīja, jo sajūta, ka būs
grūti mūža otrā pusē pāriet uz angļu valodu un pavisam ci-
tu pasauli.

Kad 1917.gadā izcēlās Krievijas revolūcija, Šmitam pie-
dēvēja vairākus augstus postepus austrumos, bet Šmits tos ne-
pieņēma. Tikai, kad 1918.gadā Austrumu institūtu pārvērta
par universitāti, Šmits palīdzēja tajā noorganizēt arī filo-
loģijas fakultāti, kurā lasīja ievadu valodniecībā un lei-
šu valodu. Nākamos gados izpildīja arī fakultātes dekāna pie-
nākumus. Kaut gan ar notikušām pārgrosībām Šmita stāvoklis bi-
ja samērā nodrošināts, viņš tomēr ilgāki negribēja palikt
svešumā, sevišķi pēc tam, kad bija atbrīvotā Latvijā nodibi-
nējusies universitāte, kurai nu Šmits gribēja veltīt savus
spēkus un zināšanas. 1920.g.sākumā Šmits kopā ar Imantas pul-
ku pa jūru dodas ceļā uz dzimteni, kur nonāca pēc vairāk kā
3 mēnešu ilga ceļojuma.

Jau ar nākošo rudens semestri Šmits iesāk savu darbību
Latvijas universitātē, lasīdams par latviešu folkloru, mito-
loģiju, ievadu valodniecībā, ievadu baltu filoloģijā un lasa
vēl dažus citus priekšmetus. Neaizmīra viņš arī savu spe-
cialitāti - ķīniešu valodu un vairākas reizes par to lasīja
lekcijas, kaut gan viņam šajās priekšmetos bija pavisam maz

klausītāju. Latvijas universitātē Šmits galveno vārību piegrieķu baltu filologijai, lai savas lekcijas darītu pazīstamas arī plašākām aprindām, viņš izdod savu lekciju konspektus, tiem seko divi etnogrāfisko rakstu krājumi. Dzīvu darību Šmits ņem arī pie Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas rakstu krājumu izdošanas. Tomēr lielākais viņa darbs ir "Latviešu pasakas un teikas", kas iznāca 15 biezās sējuma pēdējā laikā viņš ar lielu aizrautību nodevās latviešu ticējumu krāšanai un kārtošanai. Tomēr šo darbu pabeigt un izdot viņam nebija nolemts un tas sēka iznākt tikai pēc viņa nāves viņa kundzes apstrādājumā.

Šmita darbību pēdējos gados stipri kavēja nopietna slimība. Tā salauza viņa spēkus, līdz 5. jūnijā 1938. gadā rima pukstēt viņa sirds.

Šmits bez šaubām ir viens no izcilākajiem latviešu zinātniekiem. To atzina arī valdība un īsi pirms viņa nāves piešķīra viņam Tēvzemes balvu. Šmita darbi pazīstami nevien Latvijā, bet arī ārzemēs, sevišķi viņa krievu valodas gramatika guvusi plašu ievērību.

Nerasugoties uz Šmita lielo interesi par austrumu tautu valodām, viņu arvien saistīja dzimtene ar savu jauko dabu un valodu. Viņa ilgas pēc dzimtenes bija tik lielas, ka gandrīz ikkatru pavasari viņš mēroja tālo ceļu uz Latviju, lai tad atkal pēc īsa laicīga dotos atpakaļ uz Tēlajiem austrumiem. Latvijā ciemojoties viņš regulāri apmeklēja Zinību komisijas vasaras sapulces, kas viņu ļoti interesēja.

Šmits tik ļoti mīlēja dzimtenes dabu, ka viņam tur tādējādi austrumes likās puķes bez smaržas un putni bez dziesmām. Bez tam Šmitam piemita vēl kāda cūla īpašība: viņš ļoti mīlēja bērnus. Bieži vien viņš bija redzams sēžot kaut kur zēlītē mazo klausītāju vidū, stāstot tiem pasakas. Brīžam bija grūti pateikt, kam vairāk spīdēja acis, mazajiem klausītājiem, vai lielajam stāstītājam. Arī Vladivostokā latviešu bērniem Šmits atlicināja laiku svētdienas rītos. Parasti gan mazie draugi ieradās pie sava lielā drauga jau tik agri, ka atrada to vēl gultā.

Beidzot vēl jāpiebilst, ka Šmits pat atpūtas brīžos nevarēja atbrīvoties no savas pētnieka dabas. Viņš, kā liels dabas draugs, tik labi bija novērojis putnus, ka pazina tos gan pēc balsis, gan pēc izskata un zināja katru putna latvisk

un latīnisko nosaukumu. Tāpat, staigājot pa dzimtenes novadu, viņš nekad nevarēja vienaldzīgi garām paiet kādai mājai, neiztaujājot sīki par īpašnieka senčiem un mājas nosaukuma izcelšanos. Šmits interesējās arī par svešu zemju augu kultivēšanas iespējām Latvijā un izdarīja pat kādus mēģinājumus, kas gan nedeva gaidītos rezultātus.

Vispār, raksturojot Šmitu kā cilvēku, jāsaka, ka viņš ar savu vidzemniekiem raksturīgo vienkāršību, pazemību, sirsnību, labvirāību un ispalīdzību bija mīļš katram, kam vien tik dzīvīgs spēks ar viņu sastapties, sevišķi dzimtē pagasta Raunas iedzīvotājiem. Daži no šī pagasta ļaudīm bija atbraukuši pat uz Šmita apbedīšanu, atvedot līdz no tās dzimtenes viņa mīļkos ziedus - baltos ceripus.

Šmitu zemes klēpī guldēja 8. jūnijā Rīgas Meža kapos. Lielais pavadiņēju skaits un veseli puķu un ziedu kalni liecināja par to mīlestību un atzinību, ko šis dižais tautas dēls bija iemantojis tautas visplašākās aprindās. Arī Latviešu literāriskā biedrība vienmēr paturēs savu darbīgo biedri pateicīgā un mīļā piemiņā.